

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної (військової) адміністрації
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішенням Вченої ради
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради
Протокол № ... від ... року
Голова Вченої ради
РЕКТОР
Галина ПОНОМАРЬОВА

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
СПЕЦІЛЬНА ОСВІТА. ЛОГОПЕДІЯ**

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ другий
СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ магістр
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ А Освіта
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ A6 Спеціальна освіта
СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ A6.01 Спеціальна освіта. Логопедія

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
освітньої програми Спеціальна освіта. Логопедія

галузь знань А Освіта/Педагогіка
спеціальність А6 Спеціальна освіта
рівень вищої освіти другий (магістерський)

ПОГОДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної роботи
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» ХГПА

Лариса ПЕТРІЧЕНКО
10.06.2025 р.

СХВАЛЕНО

На засіданні вченої ради факультету
дошкільної і спеціальної освіти та історії
Декан факультету

Христина ШАГАРЕНКО
Протокол від 04.06.2025 р.

СХВАЛЕНО

На засіданні спеціальної педагогіки і
психології за міжпозиційної освіти
Завідувач кафедри КЗ

Альона ПСХАРСКА
Протокол № 14 від 12.05.2025 р.

РОЗРОБЛЕНО

Проектною групою зі спеціальності
(предметної спеціалізації)

А6 Спеціальна освіта
Керівник проектного гуртка

Лариса ПЕТРІЧЕНКО

Зміст

Преамбула

- 1 Профіль освітньої програми
- 2 Перелік компонент освітньої програми та їх логічна послідовність
- 3 Форми атестації здобувачів вищої освіти
- 4 Вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти
- 5 Вимоги професійних стандартів
- 6 Перелік нормативних документів, на яких базується стандарт вищої освіти

ДОДАТКИ

1. Преамбула.

ОПП розроблена відповідно до стандарту вищої освіти України за другим (магістерським) рівнем, ступенем магістра, з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта, який затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 05.01.2021 № 28.

Розробник освітньої програми А6 (01) **Спеціальна освіта. Логопедія:** проектна група Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради у складі:

Гарант ОП - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти Оксана ІЛЬЧЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти Ірина САМОЙЛОВА,

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти Тетяна КАЛІНИНА,

кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти Алла ЯЦІНІК

директор Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (Ясла-садок) № 353 Харківської міської ради Світлана БІЛОГУРОВА

здобувач освіти 511сол – Поліна БОГОМАЗ

Зовнішні рецензенти:

кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди Вікторія КОВАЛЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри спеціальної освіти Херсонського державного університету Наталя КАБЕЛЬНИКОВА

заступник директора з навчально-методичної роботи Харківського центру професійно-технічної освіти державної служби зайнятості Юлія ДАВИДОВА

Вчитель-логопед Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №345 комбінованого типу Харківської міської ради» Марія МАНТУЛЕНКО

Керівник проектної групи

(гарант освітньо-професійної програми)

Оксана ІЛЬЧЕНКО

I. Загальна характеристика

1 – Загальна інформація	
Повна назва вищого навчального закладу та структурного підрозділу	Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
Офіційна назва освітньої програми	Логопедія Освітня програма другого (магістерського) ступеня вищої освіти за спеціальністю 016.01 Спеціальна освіта. Логопедія
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	А 6.01 Спеціальна освіта. Логопедія
Форми здобуття освіти	Денна, заочна
Освітня кваліфікація	Магістр зі спеціальної освіти за спеціалізацією А6.01 Логопедія
Кваліфікація у дипломі	Вчитель-логопед, логопед
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Диплом магістра, одиничний, 90 кредитів ЄКТС, термін навчання 1 рік 4 місяці
Цикл/рівень	НРК України – 8 рівень, FQ-EHEA – другий цикл, EQF-LLL – 7 рівень
Передумови	Диплом бакалавра, диплом спеціаліста, диплом магістра
Мова(и) викладання	українська
Термін дії освітньої програми	До.30.06.2028
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	hgpa.kharkov.com

2 – Мета освітньо-професійної програми

Забезпечення фундаментальної теоретичної і практичної підготовки висококваліфікованих, національно свідомих, конкурентоспроможних фахівців зі спеціальної та інклюзивної освіти, логопедії, які володіють відповідними компетенціями-знаннями дослідницького та інноваційного характеру з надання логопедичних послуг та уміннями їх практичного застосування, знаннями та вміннями та навичками корекційно-діагностичної, корекційно-розвиткової, корекційно-виховної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення, здатними вирішувати комплексні завдання у сфері спеціальної освіти відповідно до аспектів інтеграції з європейським та світовим досвідом та нозологічною спрямованістю

3- Характеристика освітньо-професійної програми

Предметна область галузь знань, спеціальність	01 Освіта/Педагогіка Спеціальність А6 Спеціальна освіта Спеціалізація А6.01 Спеціальна освіта. Логопедія
--	--

Орієнтація освітньої програми	Освітньо-професійна програма. Орієнтується на наукові досягнення та дослідження в галузі спеціальної педагогіки та логопедії, поглиблений фундаментальній, соціально-економічній, спеціальній та науково-практичній підготовці фахівців у сфері спеціальної освіти, логопедії, здатних розв'язувати складні освітні та корекційні завдання навчання, виховання, розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення.
Опис предметної області	<p>Об'єкти вивчення: корекційно-розвитковий та реабілітаційний процеси; способи організації ефективної взаємодії учасників освітньо-корекційного процесу, зумовлені закономірностями та особливостями змісту корекційно-педагогічної діяльності; стратегій втручання при порушеннях мовленнєвої діяльності; організація спеціальної освіти та інклюзивного навчання.</p> <p>Цілі навчання – підготовка фахівців, здатних розв'язувати складні задачі дослідницького</p>

	<p>та/або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти, зокрема надання логопедичних послуг особам, які мають порушення мовленнєвої діяльності.</p> <p>Теоретичний зміст предметної області: система наукових теорій і концепцій щодо спеціальної та інклюзивної освіти, логопедії, функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами; технології розвитку осіб з особливими освітніми потребами та осіб з порушеннями мовленнєвої діяльності.</p> <p>Методи, методики та технології: загальнонаукові (теоретичні, емпіричні, математичні, статистичні), психологічні та педагогічні методи аналізу проблем спеціальної та інклюзивної освіти; інформаційно-комунікаційні технології; методики і технології корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та дітей, які мають тяжкі порушення мовлення.</p> <p>Інструменти та обладнання: сучасні інформаційно-комунікаційні засоби та обладнання; спеціалізоване програмне забезпечення; інструменти, необхідні у процесі надання корекційно-розвиткових послуг особам з особливими освітніми потребами та особам з порушеннями мовленнєвої діяльності.</p>
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	<p>Професійна підготовка в галузі спеціальної освіти. Формування та розвиток професійної компетентності для здійснення науково-дослідницької та практичної діяльності у галузі спеціальної педагогіки та логопедії з урахуванням загальнолюдських цінностей та дотримання норм професійної етики вчителя-логопеда, опанування сутністю закономірностей, чинників, механізмів та аналізу корекційно-розвиткової роботи з особами, які потребують логопедичної допомоги.</p> <p>Ключові слова: спеціальна педагогіка, інклюзія, логопедія, тяжкі порушення мовлення, розвиток, корекція, навчання, виховання, корекційно-розвиткова робота.</p>

Особливості програми	Програма орієнтується на інтеграцію знань з корекційної педагогіки та логопедії для забезпечення ефективної діяльності в даній галузі; вивчення наукових і теоретичних курсів, що пов'язані з практичною реалізацією дослідницько-експериментальної роботи в галузі спеціальної освіти, логопедії з урахуванням вітчизняного, європейського та світового досвіду. Передбачає виконання наукового дослідження на актуальну тему спеціальної освіти (за спеціалізацією), написанню кваліфікаційної (магістерської) роботи та її публічного захисту.
Академічні права випускників	Можливість навчання за програмою третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Набуття додаткових кваліфікацій в системі післядипломної освіти.
Працевлаштування	Сфера працевлаштування – заклади освіти, науково-дослідні установи; заклади, які надають психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги особам з порушеннями мовленнєвої діяльності, у тому числі з обмеженнями життєдіяльності, інвалідністю, які потребують логопедичної допомоги.
4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
	Сфера працевлаштування – загальноосвітні і спеціальні заклади освіти, позашкільні заклади, реабілітаційні центри, інклузивно-ресурсні центри, науково-дослідні установи. Заклади системи МОН, МОЗ, Міністерства соціальної політики тощо. Здійснюється замовником (працедавцем) на первинні посади вчителя-логопеда, логопеда Професійні назви робіт: код КП 2340 Вчитель-логопед код КП 3239 Логопед код КП 3330 Асистент вчителя-логопеда код КП 2340 Фахівець (консультант) інклузивно-ресурсного центру

Подальше навчання	Навчання для розвитку та самовдосконалення в науковій та професійній сферах діяльності, а також інших споріднених галузях наукових знань: навчання на наступному PhD рівні (доктор філософії) у споріднених галузях наукових знань; освітні програми, дослідницькі гранти та стипендії (у тому числі за кордоном), що містять додаткові освітні компоненти
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	Студентоцентроване, проблемно-орієнтоване та самостійне навчання, навчання через науково-педагогічну, науково-дослідну діяльність та практику в ЗДО, ЗЗСО, в тому числі з інклюзивною формою навчання, ІРЦ, РЦ ; написання магістерської роботи. Викладання здійснюється із застосуванням інформаційних технологій на платформі Google Meet, Zoom, тощо. Проблемні, інтерактивні, проектні, інформаційно-комп’ютерні, саморозвиткові, колективні та інтегративні технології навчання. Поглиблена теоретична компетентність підкріплюється діджиталізацією освітнього процесу та формуванням прикладних професійних навичок під час навчальної та виробничої практики.
Оцінювання	Контроль та оцінювання якості формування професійних компетентностей магістрантів ґрунтуються на системному моніторингу їх навчальних досягнень, який містить поточний контроль актуального рівня засобами усного та письмового опитування, в тому числі тестування, складання заліків і екзаменів; підсумкова атестація у вигляді захисту магістерської роботи

III. Вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за освітніми програмами відповідної спеціальності, та їх результатів навчання.

Для здобуття освітнього рівня «магістр» можуть вступати особи, що здобули освітній рівень «бакалавр». Програма фахових вступних випробувань для осіб, що здобули попередній рівень вищої освіти за іншими спеціальностями повинна передбачати перевірку набуття особою компетентностей та результатів навчання, що визначені стандартом вищої освіти зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

IV. Обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття другого (магістерського) рівня

Обсяг освітньої програми	для <i>освітньо-професійної програми</i> – 90 кредитів ЄКТС (мінімальний обсяг кредитів ЄКТС, призначених для практики, включно з магістерським дослідженням має становити не менше 30 кредитів ЄКТС); Мінімум 35% обсягу освітньої програми має бути спрямовано на здобуття загальних та спеціальних (фахових) компетентностей за спеціальністю, визначених цим стандартом вищої освіти. Заклад вищої освіти має право визнати та перезарахувати кредити ЄКТС, отримані за попередньою освітньою програмою підготовки магістра (спеціаліста) за іншою спеціальністю. Максимальний обсяг кредитів ЄКТС, що може бути перезарахований, не може перевищувати 25 % від загального обсягу освітньої програми
---------------------------------	---

V. Перелік обов'язкових компетентностей випускника

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК-2. Здатність діяти соціально-відповідально та свідомо. ЗК-3. Здатність працювати в команді. ЗК-4. Здатність спілкуватися державною

	<p>мовою як усно, так і письмово</p> <p>ЗК-5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК-6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>ЗК-7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК-8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК-9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК-10. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.</p>
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	<p>Спеціальні компетентності, загальні для освітньо-професійної і освітньо-наукової програм</p> <p>СК-1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем спеціальної та інклузивної освіти.</p> <p>СК-2. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методики логопедичного впливу, технології корекційно-розвиткової роботи з особами з особливими освітніми потребами, зокрема з мовленнєвими порушеннями (порушеннями зору).</p> <p>СК-3. Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвиткову, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів.</p> <p>СК-4. Здатність ефективно взаємодіяти з батьками, колегами, іншими фахівцями у процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, тяжкими порушеннями мовлення (порушеннями зору) на засадах партнерства.</p> <p>СК-5. Здатність приймати ефективні рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.</p> <p>СК-6. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності, приймати рішення та продовжувати навчання та/або підвищення професійної кваліфікації відповідно до наявних</p>

потреб і запитів.

СК-7. Здатність до організації освітнього процесу у спеціальних закладах дошкільної і загальної середньої освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

СК-8. Здатність до організації процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами, порушеннями мовленнєвої діяльності (порушеннями зору) в умовах інклюзивного освітнього середовища.

СК-9. Здатність до організації безпечної і здоров'язбережувального освітнього середовища, в тому числі інклюзивного освітнього середовища.

СК-10. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та/або освітні проекти у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

Додаткові компетентності

СК-11 Здатність до прийняття, аналізу, апробації та впровадження інноваційних діагностичних і корекційно-розвиткових технологій вивчення мовленнєвого розвитку дітей раннього віку з обмеженими можливостями

СК-12 Здатність створювати й ефективно використовувати спеціальне освітнє середовище в освітній установі, закладі охорони здоров'я у відповідності з рекомендаціями інклюзивно-ресурсних центрів про створення спеціальних освітніх умов для дітей, які потребують логопедичної допомоги; конструювати і реалізовувати індивідуальні освітні маршрути мовленнєвого розвитку дитини з перших років життя згідно її потреб.

СК-13 Здатність до виконання освітніх і професійних обов'язків з використанням дистанційних форм синхронного й асинхронного навчання в освітній, розвитковій, діагностичній, консультативній діяльності

СК-14 Здатність упроваджувати комп'ютерні засоби, інформаційно-комунікаційні та мережеві технології, логотренажери в освітньо-корекційний процес

СК-15 Здатність взаємодіяти з усіма учасниками освітньо-корекційного процесу на засадах педагогічної деонтології, професійної етики,

	державних нормативно-правових норм
--	------------------------------------

6. Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання

Знання та розуміння за спеціальністю	<p>РН 1. Здійснювати аналіз еволюційних процесів у сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, обґруntовувати власне бачення шляхів розв'язання наявних проблем.</p> <p>РН 2. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, створення нових та удосконалення традиційних технологій логопедичної корекції й супроводу в мультидисциплінарних контекстах.</p> <p>РН 3. Розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвиткової роботи з особами з особливими освітніми потребами, тяжкими порушеннями мовлення, які потребують логопедичної допомоги, генерувати нові ідеї щодо удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб.</p> <p>РН 4. Добирати та застосовувати ефективні методики комплексного оцінювання мовленнєвого розвитку дітей, рефлексувати та критично аналізувати достовірність одержаних результатів оцінювання, на цій основі забезпечувати інтерпретації освітньої підтримки згідно особливих освітніх потреб дітей.</p> <p>РН 5. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності та мовленнєвого розвитку дитини з особливими освітніми потребами, забезпечувати ефективність власних дій.</p> <p>РН 6. Встановлювати ефективну взаємодію з батьками, колегами, фахівцями, різними соціальними інституціями з метою забезпечення якості спеціальної та інклюзивної освіти, логопедичної допомоги на</p>
---	---

засадах партнерства.

РН 7. Робити фаховий внесок до професійних знань і практики та оцінювання результатів діяльності команди у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі, мотивувати учасників команди супроводу до досягнення спільніх цілей.

РН 8. Приймати ефективні рішення з питань спеціальної та інклюзивної освіти, у тому числі у складних і неперебачуваних умовах; прогнозувати їх розвиток; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей, зокрема, вимоги споживачів; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та ймовірні наслідки рішень.

РН 9. Вільно спілкуватись усно і письмово українською та іноземною мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.

РН 10. Спиратися на теоретичні положення й інноваційні професійні здобутки в галузі спеціальної педагогіки й логопедії, представлені в науковій літературі, інформаційних базах даних та інших джерелах, вміти аналізувати та оцінювати їх ефективність.

РН 11. Здійснювати управління мультидисциплінарною діяльністю фахівців у сфері спеціальної, інклюзивної освіти, логопедії та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності.

РН 12. Організовувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення, особливими освітніми потребами в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища.

РН 13. Розробляти та реалізовувати заходи зі створення безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, забезпечувати його якість та ефективність з урахуванням особливих освітніх потреб, можливостей та здібностей дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку (порушеннями зору).

РН 14. Створювати та реалізовувати наукові розробки

	<p>та/або освітні проєкти, спрямовані на підвищення якості організації освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами, тяжкими порушеннями мовлення.</p>
	<p>РН15. Розробляти просвітницькі матеріали для батьків дітей із тяжкими порушеннями мовлення та освітні програми для дітей із порушеннями мовленнєвої діяльності, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.</p> <p>РН 16. Розробляти програми індивідуального розвитку, впроваджувати їх, оцінювати якість; уміти конструювати і реалізовувати індивідуальний освітній маршрут мовленнєвого розвитку дитини, адекватний потребам дитини перших років життя.</p> <p>РН 17. Готовність до оволодіння інформацією освітньо-професійного характеру в режимі онлайн, уміння здійснювати фахову діяльність з використанням сучасних ІТ технологій з метою підвищення власної психолого-педагогічної кваліфікації та надання діагностичних, корекційних і консультивативних послуг.</p>

VII. Форми атестації здобувачів вищої освіти	
Форми атестації здобувачів вищої освіти	Атестація здобувачів вищої освіти здійснюється у формі публічного захисту кваліфікаційної роботи
Вимоги до кваліфікаційної роботи (за наявності)	<p>У кваліфікаційній роботі має бути розв'язана складна задача чи проблема у сфері спеціальної та/або інклузивної освіти, логопедії, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов та вимог.</p> <p>Кваліфікаційна робота не повинна містити академічного plagiatu, fальсифікації, фабрикації.</p> <p>Анотації до кваліфікаційних робот оприлюднені на офіційному сайті закладу вищої освіти або його підрозділу, або репозиторії закладу вищої освіти</p>

VIII – Ресурсне забезпечення реалізації програми

Кадрове забезпечення	<p>Якісний склад науково-педагогічних працівників, які здійснюють підготовку магістрів освітньо-професійної програми «Спеціальна освіта. Логопедія», відповідає ліцензійним умовам. Освітній процес забезпечують науково-педагогічні працівники кафедр академії, серед яких доктори, кандидати наук, професори, доценти, старші викладачі.</p> <p>Викладачі, що забезпечують реалізацію даної програми, мають відповідну базову освіту, необхідну кількість публікацій у фахових, наукометричних виданнях, беруть активну участь у науково-практичних конференціях різного рівня (міжнародних, всеукраїнських, регіональних). Всі науково-педагогічні працівники проходять підвищення кваліфікації відповідно до укладених графіків.</p>
Матеріально-технічне забезпечення	<p>Матеріально-технічне забезпечення професійної підготовки магістрів освітньо-професійної програми «Спеціальна освіта. Логопедія» відповідає ліцензійним умовам. Освітній процес здійснюється в спеціалізованих кабінетах, оснащених мультимедійним обладнанням.</p>
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	<p>Інформаційне та навчально-методичне забезпечення професійної підготовки магістрів освітньо-професійної програми «Спеціальна освіта. Логопедія» відповідає ліцензійним вимогам. Магістранти користуються фондами бібліотеки академії. Навчально-методичні комплекси дисциплін розроблені відповідно до вимог.</p>
9 – Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	Згідно законодавству
Міжнародна кредитна	Згідно законодавству

мобільність	
--------------------	--

1. Перелік компонент освітньо-професійної програми та їх логічна послідовність

Код о/к	Компоненти освітньо-професійної програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
Обов'язкові компоненти ОП			
Дисципліни загальної підготовки			
ЗП.01	Іноземна мова. Академічне письмо та виступи на іноземній мові	3	зalік
ЗП.02	Актуальні проблеми та методологія досліджень у спеціальній та інклюзивній освіті	4	зalік
ЗП. 03	Нормативно-правове та інформаційне забезпечення процесу освіти осіб з особливими освітніми потребами	3	зalік
Дисципліни професійної підготовки			
ПП.04	Педагогічний менеджмент та управління логопедичною підтримкою в освітньому середовищі	4	екзамен
ПП.05	Методика тренінгової роботи з учасниками логокорекційного процесу	4	зalік
ПП.06	Логотехнологічна інноватика в корекції з методиками роботи в цифровому просторі	4	екзамен
ПП.07	Диференціальна діагностика порушень мовлення	4	екзамен

ПП.08	Індивідуалізація та диференціація логопедичного супроводу осіб із ТПМ та їх родин	3	залік
ПП.09	Методика психолого-педагогічного консультування для осіб із ТПМ в умовах спеціальної освіти та інклюзивного навчання	3	залік
ПП. 10	Педагогічна практика разом з магістерською роботою	34	Залік, захист магістерської роботи
	Загальний обсяг обов'язкових компонент:	66	

Вибіркові освітні компоненти ОП				
ВК 1.1	Освітній компонент 1	4	залік	
ВК 1.2	Освітній компонент 2	3	залік	
ВК 1.3	Освітній компонент 3	4	залік	
ВК 1.4	Освітній компонент 4	4	залік	
ВК 1.5	Освітній компонент 4	3	залік	
ВК 1.6	Освітній компонент 6	3	залік	
ВК 1.7	Освітній компонент 7	3	залік	
Загальний обсяг вибіркових компонент:		24		
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		90		

Послідовність вивчення дисциплін наведено у Додатку А

2.2 Вибіркові навчальні дисципліни

На вивчення дисциплін за вибором студента відводиться 24 кредитів, що складає 27% загальної кількості. Орієнтовний перелік вибіркових дисциплін може бути доповнений за рішенням кафедри на основі обговорення з академічною спільнотою, роботодавцями та студентами.

**Блок вибіркових освітніх компонентів для професійної кваліфікації Фахівець
(консультант) ІРЦ по роботі з дітьми з порушеннями мовлення**

1. Розвиток та актуальні питання спеціальної освіти в Україні та закордоном(на іноземній мові)
2. Формування звуко-складової структури слова у дітей з порушеннями мовлення
3. Практикум з логопедичної роботи з дітьми раннього віку
4. Практикум формування комунікативної діяльності осіб з інтелектуальними порушеннями
5. Практикум з корекційної роботи при дитячому аутизмі
6. Методика організації командної роботи в спеціальних та інклюзивних закладах
7. Логопедична робота з особами різних вікових груп
8. Організація роботи вчителя-логопеда в ІРЦ, спеціальних та інклюзивних закладах освіти.
9. Актуальні проблеми сучасної логопедії.

**Блок вибіркових освітніх компонентів для професійної кваліфікації Фахівець
(консультант) ІРЦ по роботі з дітьми з порушеннями зору**

1. Тифлопедагогіка і тифлопсихологія з історією
2. Основи навчання та виховання дітей з порушеннями зору
3. Брайлівський алфавіт і методика навчання
4. Розвиток та актуальні питання спеціальної освіти в Україні та закордоном (на іноземній мові)
5. Психолого-педагогічний супровід осіб з порушеннями зору в інклюзивній та спеціальній освіті
6. Конструювання індивідуальних логопедичних програм розвитку осіб з сенсорними порушеннями (зору, слуху)
7. Методика організації командної роботи в закладах, що надають освітні послуги особам із порушеннями зору (в ІРЦ, спеціальних та інклюзивних закладах освіти)
8. Система раннього втручання.

Форми атестації здобувачів вищої освіти

Форми атестації здобувачів вищої освіти	Атестація здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» здійснюється у формі публічного захисту кваліфікаційної роботи
--	--

Вимоги до кваліфікаційної роботи	<p>Кваліфікаційна магістерська робота має передбачати теоретичне, діагностичне, експериментальне дослідження одного з актуальніших завдань за спеціалізацією 016 <i>Спеціальна освіта. Логопедія</i> та демонструвати вміння автора використовувати надбані компетентності та результати навчання, логічно, на підставі сучасних наукових методів викладати свої погляди за темою дослідження, робити обґрунтовані висновки і формулювати конкретні пропозиції та рекомендації щодо розв'язаної задачі, а також ідентифікувати схильність автора до наукової або практичної діяльності.</p> <p>Об'єктами дослідження можуть бути феномени розвитку, пізнавальні процеси, види діяльності в рамках сформульованої проблеми.</p> <p>Кваліфікаційна робота має бути перевірена на плагіат.</p> <p>Вимоги до змісту, обсягу і структури магістерської роботи визначаються закладом вищої освіти.</p>
Вимоги до публічного захисту (демонстрації)	<p>У процесі публічного захисту здобувач магістерського ступеня повинен показати уміння чітко й упевнено викладати зміст виконаних досліджень, аргументовано відповідати на запитання і вести наукову дискусію.</p> <p>Доповідь здобувача повинна супроводжуватися презентаційними матеріалами та поясннюальною запискою, призначеними для загального перегляду.</p> <p>Ухвалення екзаменаційною комісією рішення про присудження ступеня магістра, присвоєння професійної кваліфікації та видачу диплома магістра за результатами підсумкової атестації студентів оголошуються того самого дня після оформлення протоколів засідань екзаменаційної комісії в установленому порядку.</p>

ОП передбачає присвоєння професійної кваліфікації відповідно до внутрішніх нормативних документів за умов дотримання вимог:

- ОП містить компетентності та результати навчання, що дають підстави для присвоєння визначеною освітньою програмою професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій) та враховують вимоги відповідних кваліфікаційних характеристик (за наявності);
- ОП передбачає практичну підготовку обсягом не менше 6 кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи для присвоєння повної професійної кваліфікації і не менше 3 кредитів - для присвоєння часткової професійної кваліфікації;
- ОП передбачає додатковий кваліфікаційний іспит.

1. Вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти

Якість освітньої діяльності Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна акаадемія» Харківської обласної ради

Регламентується такими нормативними документами: Законом України «Про вищу освіту», «Кодекса безпечної освітнього середовища Комунального закладу «Харківська гуманітарно- педагогічна акаадемія» Харківської обласної ради» затверджений рішенням Вченої ради протокол № 1 від 30.08.2018 року,

«Положення про організацію освітнього процесу у КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна акаадемія» Харківської обласної ради та її структурних підрозділах» затвержене рішенням Вченої ради протокол № 1 від 31.08.2020 року, «Порядок оцінювання здобутих компетентностей студентів відповідно до вимог кредитної трансферно- накопичувальної системи організації освітнього процесу», затверджений рішенням вченої ради від 15.11.2017 р., протокол № 4, «Положення про порядок перевірки наукових, навчально-методичних, дисертаційних, магістерських та інших робіт на наявність plagiatu» затвержене рішенням Вченої ради, протокол

№ 1 від 30.08.2018 р., наказ КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна акаадемія» ХОР від 30.09.2019 р. № 437-К «Про утворення підрозділу з забезпечення якості освіти».

У ЗВО функціонує система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості), яка передбачає здійснення таких процедур і заходів:

1. визначення принципів і процедур забезпечення якості вищої освіти;
2. здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм;
3. щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників ЗВО;
4. забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників у формі стажування або проходження курсів підвищення кваліфікації з одержанням відповідного підтверджувального документа не рідше ніж один раз на п'ять років або шляхом захисту дисертації;
5. забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи здобувачів вищої освіти, за кожною освітньою програмою;
6. забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;
7. забезпечення публічності інформації про освітні програми, рівні вищої освіти та кваліфікації;
8. забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного plagiatu у наукових працях працівників ЗВО і здобувачів вищої освіти;
9. інших процедур і заходів.

Система забезпечення ЗВО якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) за поданням ЗВО оцінюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

1. Вимоги професійних стандартів

ОПП розроблена відповідно до стандарту вищої освіти України за другим (магістерським) рівнем, ступенем магістра, з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта. Логопедія, який затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 05.01.2021 № 28.

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ, НА ЯКИХ БАЗУЄТЬСЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

1. Закон «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Закон України від 05.09.2017р. «Про освіту». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. Затверджені Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.06.2017 р. № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 30.04.2020 р. № 584).
https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/2020-metod-rekomendacziyi.docx
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>
6. Наказ МОН України від 06.11.2015 № 1151 «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>
7. Наказ МОН України від 11.11.2022 №1006 «Деякі питання розміщення державного (регіонального) замовлення, поєднання спеціальностей (предметних спеціальностей), спеціалізацій та присвоєння професійних кваліфікацій педагогічних працівників закладами фахової передвищої, вищої освіти». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1669-22#Text>
8. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій ДК 003:2010» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kodeksy.com.ua/buh/kp.htm>

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА

1 семестр

2 семестр

3 семестр

Цикл загальної підготовки

Іноземна мова. Академічне письмо та виступи на іноземній мові		Актуальні проблеми та методологія досліджень у спеціальній та інклюзивній освіті	
Актуальні проблеми та методологія досліджень у спеціальній та інклюзивній освіті		Філософсько – правові основи сучасної освіти осіб з особливими освітніми потребами	

Цикл професійної підготовки

Методика тренінгової роботи з учасниками логокорекційного процесу		Диференціальна діагностика порушень мовлення	
		Педагогічний менеджмент та управління логопедичною підтримкою в освітньому середовищі	

		Логотехнологічна інноватика в корекції з методиками роботи в цифровому просторі	консультування для осіб із ТПМ в умовах спеціальної освіти та інклюзивного навчання	
--	--	---	---	--

Практика

Виробнича практика (В ЗДО, ЗЗСО)	Виробнича практика (В ІРЦ, РЦ, медичних закладах)	Виробнича практика (В ІРЦ, РЦ, медичних закладах)
Логопедична практика з цифровізації та інформатизації логокорекційного процесу		Переддипломна (дослідницька)

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА (вибіркова частина)

1 семестр

2 семестр

3 семестр

Освітній компонент за вибором

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура освітньої програми

№ з/п	Код о/к	Назва компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Тип компоненти
<i>I семестр</i>			
1.	ЗП.01	Іноземна мова. Академічне письмо та виступи на іноземній мові	Обов'язкова, цикл загальної підготовки
2.	ЗП.02	Актуальні проблеми та методологія досліджень у спеціальній та інклузивній освіті	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
3.	ПП.04	Логопедія з методиками роботи у цифровому й комп'ютерному просторі	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
5.	ПП.06	Методика тренінгової роботи з учасниками логокорекційного процесу	Обов'язкова, цикл професійної підготовки

6.	ПП.07	Диференційна діагностика порушень мовлення	Вибіркова, цикл професійної підготовки
7.	ПП 11	Індивідуалізація та диференціація логопедичного супроводу осіб із ТПМ та їх родин	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
8	ПП 11	Виробнича практика	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
9	ПП 11	Логопедична практика з цифровізації та інформатизації логокорекційного процесу	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
<i>ІІ семестр</i>			
10.	ЗП.02	Актуальні проблеми та методологія досліджень у спеціальній та інклюзивній освіті	Обов'язкова, цикл загальної підготовки
11.	ЗП.03	Філософсько – правові основи сучасної освіти осіб з особливими освітніми потребами	Обов'язкова, цикл загальної підготовки
12.	ОК.09	Логотехнологічна інноватика в корекції з методиками роботи в цифровому просторі	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
13.	ВК 1	Освітній компонент за вибором	Вибіркова, цикл професійної підготовки

14	BK2	Освітній компонент за вибором	Вибіркова, цикл професійної підготовки
15.	BK 3	Освітній компонент за вибором	Вибіркова, цикл професійної підготовки
16.	BK4	Освітній компонент за вибором	Вибіркова, цикл професійної підготовки
17.	ПП 12	Виробнича практика	Вибіркова, цикл професійної підготовки

III СЕМЕСТР

18.	ПП.08	Індивідуалізація та диференціація логопедичного супроводу осіб із ТПМ та їх родин	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
19.	ПП.09	Методика психолого-педагогічного консультування для осіб із ТПМ в умовах спеціальної освіти та інклюзивного навчання	Обов'язкова, цикл професійної підготовки
20	BK 5	Освітній компонент за вибором	Вибіркова, цикл професійної підготовки
21	BK6	Освітній компонент за вибором	Вибіркова, цикл професійної підготовки

22	BK7	Освітній компонент за вибором	Вибіркова, цикл професійної підготовки
23	BK8	Освітній компонент за вибором	Вибіркова, цикл професійної підготовки
24	ПП 12	Виробнича практика	Вибіркова, цикл професійної підготовки
25	ПП13	Переддипломна (дослідницька)	Вибіркова, цикл професійної підготовки

Матриця відповідності визначених Стандартом компетентностей / результатів навчання дескрипторам НРК

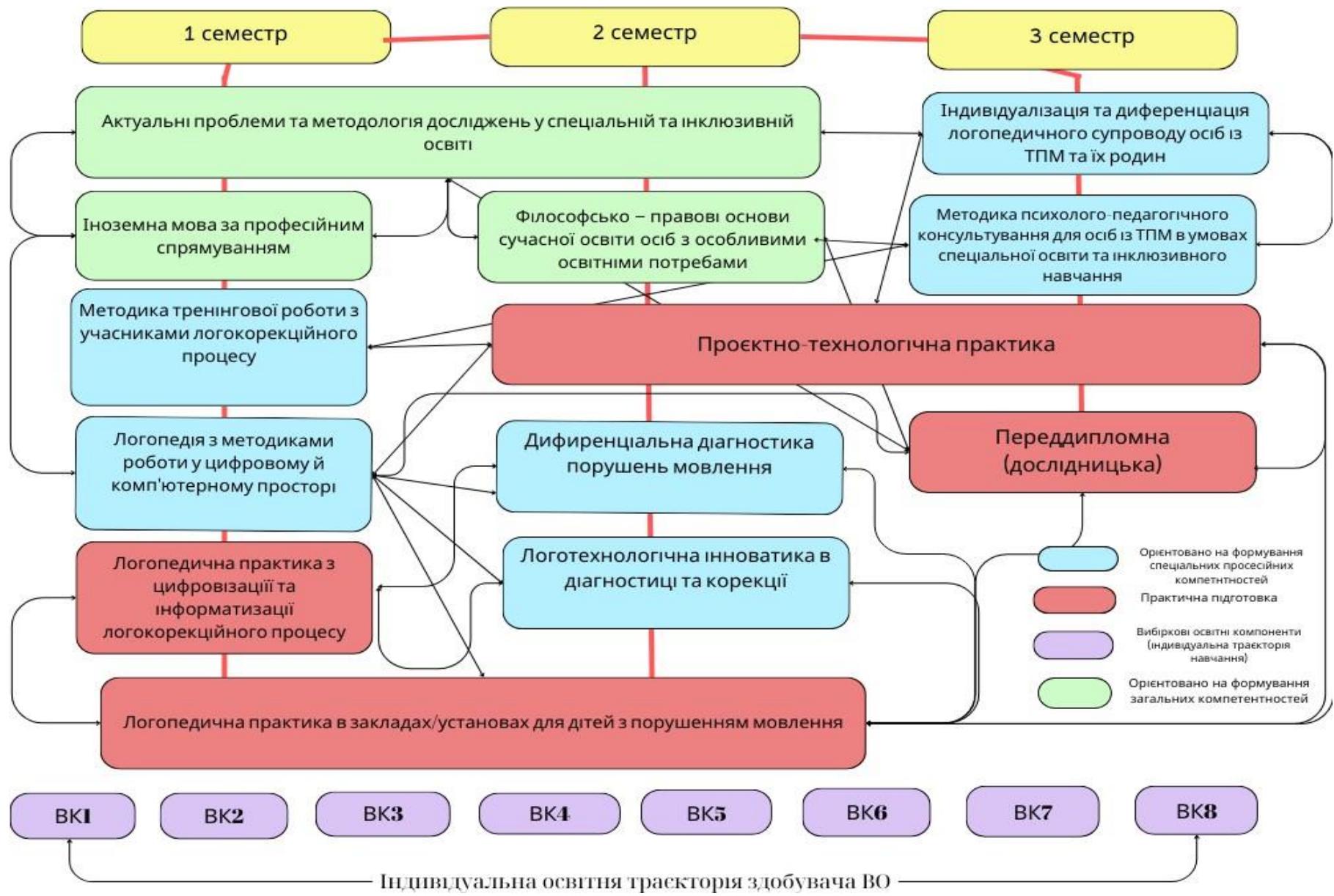
Класифікація компетентностей (результатів навчання) за НРК	Знання	Уміння/Навички	Комунікація	Відповідальність і автономія
	<p>Зн1 Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень</p> <p>Зн2 Критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань</p>	<p>Ум1 Спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур</p> <p>Ум2 Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у широких або мультидисциплінарних контекстах</p> <p>Ум3 Здатність розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної</p>	<p>K1 Зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються</p>	<p>AB1 Управління робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів</p> <p>AB2 Відповідальність за внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та</p>

		або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності		колективів AB3 Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії
Загальні компетентності				
3К1	Зн1	Ум3	K1	AB2
3К2		Ум3		AB2
3К3		Ум2	K1	AB2
3К4			K1	
3К5				
3К6	Зн1	Ум1	K1	AB1, AB2
3К7	Зн2	Ум3		AB3
3К8		Ум2		
3К9		Ум3		AB1
3К10	Зн1	Ум1	K1	
Спеціальні (фахові) компетентності				
CK1	Зн2			
CK2	Зн1	Ум1	K1	AB1
CK3		Ум2, Ум3		AB3
CK 4	Зн1	Ум2, Ум3	K1	AB2
CK5	Зн2	Ум3	K1	AB1
CK6				AB3
CK7	Зн1	Ум2	K1	AB1, AB2
CK8	Зн1	Ум2	K1	AB1, AB2
CK9	Зн1	Ум1, Ум2	K1	AB1, AB2
CK10	Зн1, Зн2	Ум1, Ум3	K1,	AB1, AB2
CK11	Зн1	Ум1		AB3
CK12	Зн1	Ум2	K1,	AB1, AB3
CK13	Зн2	Ум2,Ум3		AB1,AB3
CK14	Зн2	Ум1Ум2		AB1,AB3
CK15	Зн2	Ум2,Ум3	K1	AB1,AB2

Таблиця 2

Матриця відповідності визначених Стандартом результатів навчання та компетентностей

Результат и навчання	Компетентності																											
	Інтегральна компетентність																											
	Загальні компетентності										Спеціальні (фахові, предметні) компетентності																	
	Z K 1	Z K 2	Z K 3	Z K 4	Z K 5	Z K 6	Z K 7	Z K 8	Z K 9	Z K 10	C K 1	C K 2	C K 3	C K 4	C K 5	C K 6	C K 7	C K 8	C K 9	C K 10	C K 11	C K 12	СК1 3	C K 14	C K 15			
PH1	+	+						+		+		+					+											
PH2	+			+				+	+	+	+						+					+	+			+		
PH3	+	+	+						+	+	+		+									+	+	+	+	+		
PH4	+	+	+	+		+						+	+	+	+	+								+				
PH5	+	+	+	+		+			+	+		+	+	+	+							+				+		
PH6	+	+	+	+		+	+										+	+									+	
PH7	+	+	+			+											+	+									+	
PH8	+	+				+		+									+											
PH9	+				+																							+
PH10	+				+		+																					
PH11	+	+	+	+		+		+											+	+	+	+	+					
PH12	+	+	+	+		+													+	+	+	+						
PH13	+	+	+	+		+													+	+	+			+				
PH14	+	+				+			+	+	+	+											+					
PH15	+	+	+	+	+		+		+	+	+												+				+	
PH16	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+										+	+					
PH17																	+						+		+	+	+	

4. Матриця відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми

CK-3	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
CK-4	+	+	+		+			+	+	+	+	+	+	+
CK-5	+	+	+	+		+	+	+	+	+				
CK-6	+	+		+		+	+			+				
CK-7	+	+		+	+	+	+	+			+			
CK-8	+			+	+	+	+	+			+			
CK-9	+							+	+		+			
CK-10	+	+		+		+	+			+		+	+	+
CK-11	+	+			+					+		+	+	+
CK-12	+			+		+	+	+			+	+	+	+
CK-13	+			+	+	+	+	+		+	+	+	+	+
CK-14	+			+		+	+	+	+	+		+	+	+
CK-15	+	+			+				+		+	+	+	+

**5. Матриця забезпечення програмних результатів навчання (ПРН)
відповідним компонентам освітньої програми**

	ЗП.01	ЗП.02	ЗП.03	ПП.04	ПП.05	ПП.06	ПП.07	ПП.08	ПП.09	ПП.10	ПП.11	ПП.12	ПП.13
PH-1		+			+				+				
PH-2		+	+	+		+	+			+	+	+	+
PH-3		+		+	+	+	+	+		+	+	+	+
PH-4		+						+		+	+	+	+
PH-5					+			+	+		+		
PH-6	+	+	+		+			+	+		+		
PH-7		+	+								+		
PH-8		+											
PH-9	+	+						+					
PH-10	+	+								+	+		+
PH-11		+			+						+		
PH-12					+			+	+	+		+	+
PH-13				+	+	+	+			+	+	+	+
PH-14				+		+	+			+	+	+	+

PH-15									+	+	+	+	+	+
PH-16				+		+	+	+						
PH-17				+	+	+	+		+	+				